

TARVUZNING MAHALLIY HAMDA CHET-EL SUPER CRIMSON NAVLARINING TAVSIFI

Jo'rayev Jasurbek Murodjon o'g'li

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola bilan tanishib bilishgiz mumkinki tarvuzning mahalliy Dilnoz, Manzur, Qo'ziboy-30, Hayit qora hamda chet-el navidan Super Crimson, navlarining qimmatli xo'jalik belgilarini va tavsiflarini bilishingiz mumkin.

Kalit so'zlar: Tarvuz, nav, hosildorlik, gul, meva, Dilnoz, Manzur, Qo'ziboy-30, Hayit qora, Super Crimson.

Аннотация: Ознакомившись с этой статьей, Вы сможете узнать ценные хозяйственные признаки и описания сортов арбуза местного производства Дилноз, Манзур, Баранина-30, Хайит кора и зарубежного сорта Super Crimson.

Ключевые слова: Арбуз, сорт, урожайность, цветок, фрукты, Дилноз, Манзур, Баранина-30, Хайит кора, Super Crimson.

Annotation: After reading this article, you will be able to learn valuable economic characteristics and descriptions of the locally produced watermelon varieties Dilnoz, Manzur, Lamb-30, Khayit kora and the foreign variety Super Crimson.

Key words: Watermelon, variety, yield, flower, fruit, Dilnoz, Manzur, Lamb-30, Khayit bark, Super Crimson.

Kirish.

O'zbekistonda tarvuz eng bezarar poliz mahsulotlaridan biri sanaladi. Chunki uning qattiq po'stlog'i turli zararli moddalarni tashqi muhitdan kirishiga yo'l bermaydi. Ayniqsa so'nggi yillarda tarvuzni yetishtirish bir muncha ortdi. O'zbekistonda tarvuzning 47 ta navlari hududlashtirilgan bo'lib, shulardan 15 ta mahalliy, qolgani chet el navlaridir. Quyida yurtimizda eng ko'p tarqalgan tarvuz navlari to'g'risida ma'lumot keltirilgan:

Dilnoz navi – Erta-o'rtapishar nav bo'lib, o'sish davri 80-85 kunni tashkil etadi. Mevasi sharsimon, po'sti to'q yashil, qora tikansimon gullari bor, vazni 3-4 kg ga yetadi. Eti to'q qizil, sersuv bo'ladi. Tarkibida qand miqdori 7,5-8,5% ga teng. Hosildorligi 30-35 t/ga yetishi mumkin. Tashishga chidamliligi yuqoriligi ajralib turadi.

Manzur navi – Ertapishar nav bo'lib, o'sish davri 80-90 kunni tashkil etadi. Palagi o'rtacha, yon shox va barglar soni o'rtacha bo'ladi. Bargi konussimon, yashil rangli, bir oz mayin, tukli, och yashil tusda bo'ladi. Mevasi sharsimon, o'rtacha hajmda, vazni 2,5-3 kg ga etadi. Po'sti qattiq, och yashil, tikansimon to'q yashil gullari bor. Eti malinasimon, urug'lari mayda bo'ladi. Hosildorligi 25-30 t/ga yetadi.

Qo'ziboy-30 navi – Kechpishar nav bo'lib, o'sish davri 120-130 kunni tashkil etadi. Palagi katta, poyasi uzun bo'ladi. Mevasi yumaloqsimon, yuzasi silliq, yashil, ba'zan qoramtir, yuzasida chetlari jimjima, ingichka, kam bilinadigan tasmalari bor. Vazni 5-6 kg ga yetadi. Po'sti qattiq, eti och qizil, sersuv, shirali, ba'zan tolali bo'ladi. Degustatsion bahosi 3,5-4,7 ballga teng. Tarkibida quruq modda miqdori 7,2%, qand miqdori 6,8% ni tashkil etadi. Hosildorligi 35-40 t/ga yetadi. Qishda yaxshi saqlanadi, uzoq masofalarga jo'natishga yaroqli, qurg'oqchilikka chidamlili bilan ajralib turadi.

Tarvuzning *Super Crimson* –turining tavsifi va xususiyatlari quyuuq chiziqalar bilan o'rtacha qalinlikdagi qattiq po'stlog'iga ega tarvuz navi xisoblanadi. Uning mevasi yaxshi agrotexnika bilan qaralganda 24 kg gacha borishi mumkin.

Frantsiyada Miles *Peacock* va *Charleston Grey* dan duragaylash yo‘li bilan olingan. AQSh bozoriga kirganidan so‘ng darhol ushbu nav 1964 yilda nufuzli Breeders Cup (AAS) ni qo‘lga kiritdi. Crimson Sweet navi yuqori tarkibdagi shakar va ajoyib ta‘mga ega bo‘lib, erta pishib yetiladi, namlikka o‘rtacha talabchan va iqlimga yaxshi moslashish bilan ajralib turadi.

Turning xususiyatlari: Iliq mavsumda yetishtirish uchun moslashga, iqlimlashishi - yaxshi, qurg‘oqchilikka chidamli, pishib yetilishi 80 kunni talab etadi, o‘rta – ertaki hisoblanadi, kasalliklarga chidamlilik *fusarium - 1*, *antraknoz - 1* ga mahalliy navlarga nisbatan bardoshli, kuniga 10 soatgacha quyoshni talab etadi, ekish usuli – dalaga urug‘larini yoki ko‘chatlarini ekib yetish tirish mumkin, ekish muddati aprel-may oylariga to‘g‘ri keladi.

Super Crimson tarvuz navi keng tarqalgan shakar boy nav hisoblanadi. Uning tez yetilib pishishi uchun urug‘ yerga tushgan paytidan boshlab 70-80 kun ichida pishib yetiladi. Ushbu indikatorlar erta muddatda pishib yetilishi uchun xizmat qiladi. May oyining boshlarida ekilgan urug‘ avgust oyining oxirida yetilgan mevalarni yig‘ib olish mumkin. Turning hosildorligi yaxshi, xatto quruq iqlimlarda ham o‘sib rivojlanib mevalar berishi mumkin. Agar tarvuz qulay sharoitlarda pishib yetilsa, uning vazni 5 kg dan 12 kg gacha o‘zgarishi mumkin.

Tarvuzni ichki go‘sht zich, rivojlanish vaqtida o‘ziga qizil rang oladi. Pishgan tarvuzni kesish, uning aromati va ta‘mi juda yaxshi, Ushbu tarvuz navi Frantsiyada seleksiya yo‘li yaratilgan va ko‘paytirilgan. Ayni paytda, ushbu navni dunyoning ko‘plab mamlakatlarida uchratish mumkin. Jumladan O‘zbekistonga iqlimlashtirish ishlari boshlangan, biz ham tadqiqotimizni aynan ushbu *Super Crimson* navini davlatimizda iqlimlashtirib, o‘sishi va rivojlanishi, hosildorligi ko‘rsatgichlarini aniqlashga qaratganmiz.

Tarvuz Crimson har qanday joylarda o‘sishi mumkin, lekin quyoshli havoni talab etadi. Yerning iqlimi salqin bo‘lsa, u ko‘chatlarni issiqxona sharoitida yoki maxsus boshpana ostida ekish tavsiya etiladi. Aks holda, kerakli natijani olib bo‘lmaydi. Janubliklar ochiq yerga ekish uchun ko‘proq mos keladi. Bunday

sharoitlarda siz ko'chatlarni oldindan tayyorlangan tuproqdagi urug'larni ekishingiz mumkin. Hosildorligi o'rtacha gektaridan 60-70 tonna olinadi, ko'chatlarni har biridan kamida 3-4 ta katta meva olishingiz mumkin. Haddan tashqari azotli o'g'itlash meva rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, lekin yashil o'simliklarning o'sishini faollashtiradi.

Tarvuzlarning mevalariga ta'sir qiluvchi kasalliklar - *Oq nayza* - tashqi ko'rinishi namlik darajasi va havo sharoitida tez-tez o'zgarib turishi bilan ta'minlanadi. O'sish va rivojlanishni to'xtatadi, bu kasallikka qarshi kurash mis sulfatning eritmasini purkashlik bilan amalga oshiriladi. *Qora chirish* - Hasharotlar orqali zararkunanda zamburug' kasalligi, bunda zararlangan joylari olib tashlanadi va xlorli mis bilan ishlov beriladi. *Mealy shudring* - o'simlik to'liq ta'sirlanadi, to'liq gulib tashlash kerak va yoqish zarur bo'ladi. *Antraknoz* - barglar va mevalarda jigarrang dog'lar paydo bo'ladi. Tuproqni begona o'tlardan tozalash zarur va Bordeaux mohiyati va kuprazon eritmasi bilan o'simlikni suv bilan purkash kerak. *Ildiz chirishi* – har doim yuqori namlik va past haroratlarda mavjud bo'ladi. O'simlik butunlay yo'q qilinadi.

Xulosa: Tarvuzning bugungu kunda ahamiyati juda yuqori bo'lib, respublikamiz aholisi o'rtasida tarvuz iste'moliga bo'lgan talabi oshib bormoqda. Bu talablarni hisobga olgan holda yangi Super crimson navini introduksiya qilish ustida ilg'or agrotexnika tadbirlarini qo'llagan holda aholiga hamyonbop, bozor peshtaxtalaridan joy oladigan va boshqa shu kabi tarvuz navlari bilan bema'lol raqobat qila aldigan shunungdek, aholi iste'moli talabiga javob beradigan mahsulot yetishtirib chiqarishni maqsad qilib ilmiy izlanishlar amalga oshirilib kelinmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. <https://uz.blabto.com/4353-15-best-new-varieties-and-hybrids-of-watermelons.html>
2. https://uz.wikipedia.org/wiki/Turkum:Tarvuz_navlari
3. <https://agronet.uz/tarvuz-navlari/>
4. <https://agro-olam.uz/tarvuz-navlari-haqida-batafsil-malumot/>